

- соціально-економічних процесів : сучасні підходи та перспективи : монографія / під ред.: О. І. Черняка, П. В. Захарченка. – Бердянськ : Вид. Ткачук О. В., 2011. – С. 141-155.
3. Соловйова В. В. Аналіз та моделювання динаміки фондового ринку України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.03.02 «Економіко-математичне моделювання» / В. В. Соловйова. – К., 2006. – 20 с.
  4. Синергетичні та екофізичні методи дослідження динамічних та структурних характеристик економічних систем / В. Д. Дербенцев, О. А. Сердюк, В. М. Соловйов, О. Д. Шарапов. – Черкаси : Брама-Україна, 2010. – 300 с.
  5. Соловйов В. М. Кількісний метод оцінки довжини рецесії за даними незворотності фондових індексів / В. М. Соловйов, О. М. Рибчинська // Вісник Криворізького економічного інституту. – 2010. – № 2 (22). – С. 52-56.
  6. Financial time series prediction with the technology of complex Markov chains / V. Soloviev, V. Sapsin, D. Chabanenko // Computer Modelling and New Technologies. – 2010. – Vol. 14. – № 3. – P. 63-67.
  7. Акаев А. О возможности предсказания нынешнего глобального кризиса и его второй волны / А. Акаев, В. Садовничий, А. Коротаев // Экономическая политика. – 2010. – № 6 – С. 39-46.

Соловйова К.В.

УДК 330.46:519.86

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР КЛАСТЕРНИХ МОДЕЛЕЙ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Постановка проблеми. В даний момент світова економіка переживає важкі часи. Глобальна фінансова криза суттєво змінює світ, в тому числі, змінюється і Україна: її бізнес, влада, громадськість та шлях взаємодії - в інноваційному оновленні реальної економіки та фінансів. Перспективна форма взаємодії влади, бізнесу і громадськості - це їх спільна діяльність в складі кластерів - добровільних об'єднань взаємодоповнюючих територіальних ресурсів. Для виходу України з кризи необхідно відтворити належні умови в сферах соціально-економічного життя та створити новітні інноваційні структури, а саме інноваційні кластери.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питанням природи конкурентоспроможності як економічної категорії займалися вчені і практики, як вітчизняні (Гесць В. М., Семиноженко В. П. [1], Жаліло Я. А. [4], Соколенко С. І. [3], Лук'яненко Д. Г., [6]), так і зарубіжні (Портер М. [2], Андерссон Т. [7], Сакс Дж. [8]). Показано, що конкурентні переваги часто забезпечуються шляхом створення інноваційних кластерів. Кластерна інноваційна модель універсальна. Але питання її універсальності потребує подальших досліджень.

Мета статті – полягає у визначенні природи інноваційно-кластерних переваг на різних рівнях конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливіших проблем розвитку національної економіки в ринкових умовах виступає конкурентоспроможність суб'єктів господарської діяльності, яка характеризує ефективність інноваційної діяльності та потенційні можливості підприємства в умовах конкурентного середовища. Тому зараз, основним завданням економістів, стало підвищення конкурентоспроможності економічної системи.

Конкурентоспроможність національної економіки як одна з базових економічних категорій є предметом численних фахових та публічних дискусій, часто фігурує в науковій та публіцистичній літературі як характеристика спроможності країни виживати та розвиватися в «агресивному середовищі» світової економіки.

Конкурентоспроможність національної економіки є результатом взаємодії всіх суб'єктів економічних відносин у країні, а тому формується в органічному поєднанні реалізації інтересів суб'єктів різних рівнів. Відтак дослідження конкурентоспроможності повинне передбачати аналіз чинників, які впливають на формування конкурентоспроможності усіх рівнів за суб'єктами конкуренції: товару, підприємства, галузі (кластера), економіки в цілому. Конкурентоспроможність національної економіки критичним чином залежить від того, наскільки інтегрованими є орієнтири підвищення ефективності використання суспільних ресурсів на цих основних рівнях.

Первинну ланку системи формування конкурентоспроможності становить конкурентоспроможність товару. Товар є, зрештою, базовим предметом конкуренції, оскільки саме він опосередковує відтворювальний процес кожного підприємства і саме через нього відбувається контакт підприємств один з одним та з споживачем на ринку.

Конкурентоспроможність товару визначається сукупністю характеристик продукту, які відрізняють його від продуктів-аналогів за ступенем задоволення конкретних потреб індивідуального споживача та за рівнем витрат на його купівлю і подальше використання, а також визначають відповідність товару вимогам ринку та можливість його збуту на конкретному ринку.

Конкурентоспроможність підприємства полягає у спроможності підприємства до адекватної модернізації та переорієнтації виробництва відповідно до життєвого циклу товару, але не тотожна неухильному підтриманню конкурентоспроможності кожного товару. Підприємство повинно постійно забезпечувати вдосконалення виробничих і управлінських технологій під впливом конкурентного тиску. В

останні часи велика увага приділяється інноваційній діяльності, яка дозволяє вдосконалити методи виробництва та управління і виходити на неосвоєні сегменти ринку.

Зважаючи на те, що на світових ринках національним економікам притаманна, як правило, галузева міжнародна спеціалізація, важливою складовою становлення конкурентоспроможності національної економіки є досягнення конкурентоспроможності галузі. Слід зауважити, що галузь у ринковій економіці не є єдиною структурною одиницею і конкуренції між галузями як такими не існує. Конкурують між собою та із зарубіжними підприємствами окремі підприємства певної галузі. Тому галузь не може розглядатися як повноцінний суб'єкт конкурентоспроможності як така, проте може включати в себе більше чи менше конкурентоспроможних підприємств.

Певну суб'єктність галузевому рівню конкурентоспроможності може надавати застосування методики кластерного аналізу, яка набуває визнання в сучасній економічній науці. М. Портер звернув увагу на те, що в міжнародному масштабі найбільш конкурентоспроможні фірми однієї галузі, які знаходяться в межах певного регіону і мають тенденцію до концентрації. Часто велика кількість фірм знаходяться в одній країні, або в одному й тому ж її регіоні [2]. Формується так званий «кластер», який в економічній літературі визначається як індустріальний комплекс, що сформувався на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів, що пов'язані технологічним ланцюжком.

Кластер - це унікальна фінансово-економічна і організаційна форма взаємодії ресурсів, їх спільної діяльності, прогресивна форма організації капіталів і управління. Кластер включає в себе велику кількість пов'язаних підприємств та інших установ, які відіграють важливу роль у конкуренції: дослідні установи, університети, органи стандартизації, торговельні асоціації тощо, які відповідають за здійснення інформаційного, технічного та дослідницького забезпечення і здійснюють підготовку кадрів. Кластерне угруповання зберігає економічну самостійність, на відміну від формальних об'єднань, отримуючи додаткові переваги від координації дій, спрямованих на підвищення ефективності та конкурентоспроможності кожного з учасників. Взаємообумовленість і взаємозв'язки між процесами кластеризації, посилення конкурентоспроможності і прискорення інноваційної діяльності – це новий економічний феномен, який дозволяє протистояти натиску глобальної конкуренції і належним чином відповідати вимогам національного і регіонального розвитку.

В умовах зміни технологічних укладів, відновлення економіки після глобальної світової кризи слід звернути увагу на те, що основним напрямом промислової політики має бути інноваційна політика, яка здатна сформувати нове технологічне ядро для розвитку кластерної моделі виробництва, державно-приватного партнерства, реалізації пріоритетних проектів розвитку. Україна має дуже серйозний потенціал кластеризації, тобто сталого функціонування в системі взаємопов'язаних через кластери галузей, в т.ч. в машинобудуванні, приладобудуванні, хімічній, легкій промисловості, біо- та нанотехнологіях, створенні нових матеріалів, інформаційних технологій, розвитку АПК і харчової індустрії, та в інших напрямках. Отже кластерний розвиток як чинник підвищення конкурентоспроможності є характерною ознакою сучасної інноваційної економіки.

Характерною рисою кластеру є інноваційна орієнтованість. Для виходу України з кризи необхідно відтворити належні умови в сферах соціально-економічного життя та створити новітні інноваційні структури, а саме інноваційні кластери. Отже, інноваційний кластер – це об'єднання різних суб'єктів суспільного життя (промислових компаній, дослідних центрів, органів державного управління, громадських організацій), що дозволяє використати переваги двох способів координації економічної системи – внутрішньофірмової ієрархії та ринкового механізму, що дає можливість більш швидко і ефективно використовувати нові знання, наукові відкриття і винаходи.

Саме на сильних позиціях інноваційних кластерів тримається висока конкурентоспроможність країни. Всі учасники кластера здійснюють певну підтримку один одному. Позитивний ефект відчувається в усіх напрямках зв'язків. Відбуваються вільний обмін інформацією та швидке поширення інновацій, та залучення інвестицій. У середині кластера взаємозв'язки, часто є абсолютно несподіваними, вони сприяють розробці нових шляхів у конкуренції та породжують зовсім нові можливості. Нові комбінації утворюються завдяки людським ресурсам та ідеям.

Для формування конкурентоспроможності національної економіки товар, підприємство і кластер відіграють визначальну роль. У конкурентній боротьбі беруть участь підприємства та їхні кластери, а не країни. Підтримуючи співробітництво, компанії не перестають конкурувати між собою у зниженні витрат на виробництво та цінах, підвищенні якості продукції, пошуку кращих постачальників, формуванні нових каналів розповсюдження власної продукції тощо. Таким чином, підвищується конкурентоспроможність не лише окремо взятого підприємства, а певного географічного регіону і економіки країни загалом. Регіони, які сформували кластери, отримують певні переваги. Кластери беруть на себе вирішення більшості соціальних проблем територій, вони спрямовані на покращення інфраструктури регіону, в якому працюють, забезпечують створення нових робочих місць.

У кожній країні склався свій набір конкурентних переваг, які дозволяють їй лідирувати в світовій економіці. Жодна країна в світі не спроможна бути однаково конкурентоспроможною у всіх галузях промисловості. Окремі країни домагаються успіху лише в тих галузях, для яких внутрішні умови виявились найбільш сприятливими, динамічними і перспективними. Питання про шляхи досягнення успіху у підвищенні національної конкурентоспроможності за найбільш короткі строки непокоїть кожну країну.

Глобалізація ринків, збільшення конкуренції призвели до зростаючої популярності нової виробничої інноваційної моделі, в рамках якої всі учасники виробництва прагнуть об'єднатися в кластери. Формування

економіки держави на основі інноваційних кластерів - це створення конкурентоздатної, інноваційної та інвестиційно-привабливої економіки, кінцевим результатом, якої є підвищення рівня та якості життя населення. Світова практика показала, що кластеризація економіки обумовлює і здійснює вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності.

Основне джерело високого економічного зростання - це формування „нової” економіки, а саме - економіки знань, що в більшості європейських країн забезпечує збільшення обсягів ВВП, посилює експортний потенціал, сприяє скороченню виробничих витрат, які обумовлюють не тільки розвиток галузей економіки, але й якісну трансформацію всього суспільства. Важливою рисою інноваційно орієнтованої економіки є стабільне зростання долі наукоємного сектору виробництва і зайнятості в ньому. Результатом розширення діяльності кластерів високотехнологічних виробництв, що характерно для інноваційно активних країн, стала значна структурна зміна світового експорту на користь продукції високо- і середньотехнологічних галузей.

Країни-інноватори у відповідності з методикою Світового Економічного Форуму, розробленої для щорічного „Звіту про глобальну конкурентоспроможність” посідають найвищі шабелі в рейтингу конкурентоспроможності на базі розрахунку Індекса зростання конкурентоспроможності. До числа технологічних лідерів сьогодні потрапляють ті країни, що мають найпотужні інноваційні кластери, активно нарощують зусилля на створення принципово нових технологічних напрямків, зокрема, нанотехнологій, генної інженерії, біотехнологій, штучних полімерів, нетрадиційної енергетики, переходу від стратегії технологічної імітації до стратегії технологічного донорства.

Висновки. Таким чином встановлено, що кластерна інноваційна модель конкурентоспроможності має універсальний характер. Особливості її реалізації на різних рівнях необхідно враховувати при побудові реальних кластерів шляхом врахування внутрішньої структури і динаміки об'єкта дослідження. В цьому напрямку, на наш погляд, переваги слід віддавати кластерним моделям, які створюються і аналізуються на основі теорії складних систем [5]. Конкретним прикладом їх реалізації будуть присвячені майбутні дослідження.

Джерела та література:

1. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с.
2. Портер М. Конкуренція : учеб. пособие / М. Портер; [пер. с англ.]. – М. : Изд-кий дом «Вильямс», 2001. – 495 с.
3. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці / С. І. Соколенко. – К. : Логос, 2004. – 848 с.
4. Жаліло Я. А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія / Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилук, Я. В. Белінська та ін.; під ред. Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.
5. Соловійова К. В. Методи класифікації кластерів конкурентоспроможності / К. В. Соловійова // Культура народів Причорномор'я. – 2010. – № 178. – С. 186-190.
6. Лук'яненко Д. Г. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку : монографія : у 2 т. / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Л. Л. Антонюк та ін.; за заг. ред.: Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2006. – Т. 1. – 816 с.
7. Andersson T. The Cluster Policies / T. Andersson, S. Schwag. – Whitebook, 2004. – P. 29-31.
8. Sachs J. Press Releases : [Electronic resource] / J. Sachs. – WEF, 1999. – Access mode : <http://www.weforum.org>.

Степаненко О.П.

УДК 519.876.2:336.7

ЛІ-МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІТ-ПІДТРИМКА ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Найбільш важливими задачами, що постають сьогодні перед вітчизняною банківською системою є задачі, пов'язані з управлінням ризиками банківської діяльності, оскільки ризики є невід'ємною частиною банківської діяльності й можуть суттєво впливати на діяльність банків [1, 2].

У банківському секторі накопичено велику кількість знань про те, як визначати, вимірювати, контролювати ці притаманні банківській справі ризики та здійснювати їх моніторинг. Але не завжди відомі методи дають задовільні результати, про що свідчать кризи фінансових ринків і банківських систем світу, зокрема глобальна фінансова криза 2008 року [1, 3, 4]. Тому питання забезпечення ефективного управління ризиками банківської діяльності, прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень, забезпечення інформаційної підтримки сучасними засобами ІТ-технологій є актуальними та потребують на своє дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій.

Ризики, на які наражається банківський сектор, є різноманітними і складними. Процес визначення параметрів ризиків є суттєвим для розроблення системи управління ризиками. Більш істотні й складні ризики вимагають посилення засобів контролю та моніторингу як з боку банку, так і з боку контролюючих органів (НБУ).